

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/38037,ul-Zawadzkiego-Aleksandra.html>
04.04.2026, 12:37

ul. Zawadzkiego Aleksandra

*W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa **powinna zostać zmieniona** jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).*

Aleksander Zawadzki (1899-1964) ps. „Kazik”, „Wacek” - komunistyczny działacz stalinowski, członek władz i centralnych struktur KPP, PPR, PZPR, wysoki funkcjonariusz państwowy w okresie PRL, wieloletni wicepremier i Przewodniczący Rady Państwa PRL.

Urodził się 16 XII 1899 r. w Dąbrowie Górniczej. Pracował na terenie Niemiec jako robotnik rolny i górnik. W roku 1918 podobnie jak wielu jego rówieśników wstąpił do Wojska Polskiego. W szeregach 11 pułku piechoty walczył podczas wojny polsko-bolszewickiej. Brał udział m.in. w obronie Lwowa. Awansował do stopnia starszego plutonowego. W 1921 r. pełnił służbę w 24 pułku piechoty stacjonującym w Suwałkach.

Po demobilizacji ponownie trafił do Zagłębia Dąbrowskiego. W pierwszej połowie lat dwudziestych pracował jako górnik na terenie Dąbrowy Górniczej. Tam zetknął się z ruchem komunistycznym, wstępując kolejno do Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, a następnie do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (przekształconej w 1925 r. w Komunistyczną Partię Polski). Jego doświadczenie wojskowe w okresie przygotowań komunistów do działań terrorystycznych i dywersyjnych sprzyjało szybkiemu awansowi w hierarchii partyjnej. W 1924 r. wysłano go na specjalne szkolenia polityczne i dywersyjne do Moskwy.

Po powrocie do Polski Zawadzki działał kolejno na terenie Okręgu Radom-Kielce KPP, a później w Zagłębiu Dąbrowskim oraz na Wileńszczyźnie. 9 VII 1925 r. został aresztowany w Wilnie przez polską policję. Oskarżono go o udział w zabójstwie umieszczonego w strukturach partii komunistycznej agenta policji oraz o działalność antypaństwową. Otrzymał wyrok 6 lat pozbawienia wolności. Na wolność wyszedł 2 III 1932 r. Niedługo po tym wyjechał ponownie do ZSRR, gdzie przeszedł kolejne szkolenie – tym razem ukierunkowane na konspiracyjną dywersyjną w jednostkach Wojska Polskiego. Do kraju przedostał się w maju 1934 r., już jako członek Komitetu Centralnego KPP. Niedługo później objął oficjalnie funkcję kierownika Centralnego Wydziału Wojskowego KPP, który zajmował się działalnością dywersyjną w Wojsku Polskim oraz prowadził przygotowania do prowadzenia akcji dywersyjnych na tyłach Wojska Polskiego na wypadek wojny polsko-sowieckiej. Wydział ten był faktycznie ekspozyturą sowieckiego wywiadu rozpracowującą struktury polskiej armii.

W związku z działalnością w „wojskówce” KPP Zawadzki został 13 stycznia 1936 r. ponownie aresztowany. Skazano go na 15 lat więzienia za kierowanie kilkudziesięcioosobową sowiecką siatką wywiadowczą na terenie Polski. Karę pozbawienia wolności odbywał w Brześciu nad Bugiem.

Uwolniony został we wrześniu 1939 roku po zajęciu Brześcia przez Armię Czerwoną i wcieleniu wschodniej Polski do ZSRR.

Początkowo był w Pińsku funkcjonariuszem sowieckiej administracji. Po ataku Niemiec na ZSRR ewakuowano go do Moskwy. W 1942 r. zmobilizowano go do Armii Czerwonej, w której szeregach walczył w stopniu starszego sierżanta m.in. pod Stalingradem.

We wrześniu 1943 r. przeniesiono go do tworzonych pod dowództwem Z. Berlinga polskich jednostek u boku Armii Czerwonej. Skierowano go do 2 Dywizji Piechoty. Równolegle w roku 1943 skierowano go do pionu polityczno-wychowawczego jednostek formowanych z Polaków u boku Armii Czerwonej. Szybko objął stanowisko zastępcy szefa Wydziału Oświatowego 1 Korpusu.

Jako funkcjonariusz pionu politycznego i ważny działacz komunistyczny uzyskał w wojsku Berlinga specjalną, przyspieszoną ścieżkę awansową. Będąc jeszcze we wrześniu 1943 roku starszym sierżantem, praktycznie co kilkadziesiąt dni był awansowany, tak że już po kilku miesiącach – 19 V 1944 roku – odebrał awans z pułkownika do stopnia generała brygady.

W styczniu 1944 roku został zastępcą dowódcy 1 Korpusu ds. polityczno-wychowawczych, a następnie zastępcy do spraw polityczno-wychowawczych dowódcy 1 Armii. Był członkiem Rady Wojennej Armii Polskiej w ZSRR.

Jako jeden z najbardziej doświadczonych przedwojennych działaczy komunistycznych został powołany do ścisłych władz utworzonego na polecenie Stalina Związku Patriotów Polskich, który był tymczasowym sztyldem, pod którym prowadzono sowiecką politykę wobec Polski i Polaków w ZSRR. Został także przewodniczącym Centralnego Biura Komunistów Polskich. Później mianowano go oficjalnie szefem tzw. Polskiego Sztabu Partyzanckiego, który na wzór także tworzonych przez sowieckie dowództwo Ukraińskiego czy Białoruskiego Sztabu Partyzanckiego miał koordynować działalność dywersyjną na terenach jeszcze nie zajętych przez Armię Czerwoną. Od 22 VII 1944 r. do 2 III 1945 r. był zastępcą do spraw polityczno-wychowawczych naczelnego dowódcy WP, na które Stalin wyznaczył Michała Rolę-Żymierskiego.

W styczniu 1945 roku objął stanowisko pełnomocnika na Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie w imieniu utworzonego przez ZSRR komunistycznego Rządu Tymczasowego. Miesiąc później mianowano go wojewodą śląsko-dąbrowskim. Funkcję tę pełnił do roku 1948.

Równolegle był członkiem najwyższych władz Polskiej Partii Robotniczej. W 1944 roku został włączony w skład nowoutworzonego ścisłego grona kierowniczego Polskiej Partii

Robotniczej - Biura Politycznego KC PPR.

W dalszych latach stalinizmu był w dalszym ciągu członkiem najwyższych władz partyjnych i państwowych. W latach 1948-1954 był członkiem Biura Organizacyjnego Komitetu Centralnego PZPR, członkiem KC PZPR oraz członkiem Biura Politycznego i sekretarzem KC PZPR. Od 1949 roku był jednocześnie wicepremierem, później przewodniczącym [Centralnej Rady Związków Zawodowych](#), a w latach 1950 - 1952 ponownie wicepremierem komunistycznego rządu. Był współodpowiedzialny za zbrodnicze metody sprawowania władzy w tym okresie.

Funkcje partyjne i państwowe łączył z przydzieloną mu funkcją posła w Krajowej Radzie Narodowej. W sfałszowanych wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 roku i Sejmu PRL w 1952 roku ponownie przydzielono mu mandat poselski.

Od roku 1954 był członkiem władz i przewodniczącym utworzonego przez komunistów Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego i (następnie Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu).

Od listopada 1952 r. był formalnie głową komunistycznego państwa jako przewodniczący Rady Państwa PRL.

Zmarł 7 VIII 1964 r. w Warszawie.

(mkkkr)